

Fasihi Simulizi

1. *Soma kisha ujibu maswali*

Lala mtoto lala x2
Mama atakuja lala
Alienda sokoni lala
Aje na ndizi lala
Ndizi ya mtoto lala
Na maziwa ya mtoto lala
Andazi lako akirudi
Pia nyama ya kifupa
Kifupa, kwangu, wewe kinofu
Kipenzi mwana lala x2

Titi laja x2

Basi kipenzi lala
Baba atakuja lala
Aje na mkate lala
Mkate wa mtoto lala
Tanona ja ndovu lala

Maswali

- (a) Huku ukithibitisha jibu lako eleza huu ni wimbo wa aina gani?
- (b) Eleza sifa za wimbo wa aina hii
- (c) Onyesha umuhimu wa wimbo huu
- (d) Eleza amali kuhusu jamii zinazojitokeza katika wimbo huu
- (e) Tambua mbinu zozote **mbili** za utunzi zilizotumika katika wimbo huu
- (f) Taja vitendo **viwili** vinavyoambatana na uimbaji wa aina hii ya wimbo
- (g) Wimbo huu una wahusika wangapi? Wataje

2. *Soma hadithi hii halafu ujibu maswali ulivyoulizwa*

Hapo zamani za kale, Mungu alituma wajumbe wawili waende duniani. Wajumbe hawa ni Kinyonga na Mjusi. Kwanza alimtuma Kinyonga na kumwagiza akaseme “wanadamu hamtakufa.” Kinyonga alienda kwa mwendo wa kuduwa, akasimama hapa na pale akila matunda ya miti. Kwa sababu ya hali hii alichelewa sana kufikisha ujumbe kwa binadamu.

Baada ya muda kupita, Mungu alimtuma Mjusi na ujumbe akaseme, “Mwanadamu sharti kufa.” Mjusi aliunyanyua mkia akafyatuka pu! Mbio akawahi duniani kabla ya kinyonga kuwasili. Kwa haraka alitangaza agizo kuu, “Wanadamu sharti kufa!” Akarejelea haraka kwa Mungu. Baada ya muda kinyonga naye akafika duniani na kutangaza, “Wanadamu hamtakufa!” Wanadamu wakapinga mara na kusema, “La! Tumeshapata ujumbe wa Mjusi, wanadamu sharti kufa! Hatuwezi kupokea tena neno lako! Basi kulingana na neno la mjusi, wanadamu hufa.

Maswali

- (a) (i) Hadithi hii huitwaje?
(ii) Toa sababu zako
- (b) Eleza **sifa tatu** zinazohusishwa na ngano za fasihi simulizi katika hadithi hii
- (c) Kinyonga ni mhusika wa aina gani?
- (d) Hadithi hii ina umuhimu gani?
- (e) Taja njia zozote **nne** za kukusanya kazi za fasihi simulizi
- (f) **Tambulisha vipera hivi:-**

- (i) Kula hepi
 - (ii) Sema yako ni ya kuazima
 - (iii) Baba wa Taifa
3. (a) Fafanua sifa **tatu** za ushairi simulizi
- (b) Wawe na kimai ni nini katika fasihi simulizi? Eleza faida zake
- (c) Ainisha mambo yanayobainisha muundo wa nyimbo
- (d) Jadili muundo wa kitendawili
- (e) Bainisha tamathali za usemi zilizotumika katika methali zifuatazo:-
- (i) Ujana ni moshi ukienda haurudi
 - (ii) Usipoziba ufaa utajenga ukuta
- (f) Jadili kwa kina matatizo ambayo huenda yakakabili fasihi simulizi katika jamii ya kesho kisha utoe mapendekezo ya jinsi ya kukabiliana na hali hii

4. ***Soma wimbo/shairi lifuatalo kisha ujibu maswali yanayofuata***
MUITALIA ANAZWE

Saa kumi alfajiri
Sote tuliamshwa
Safari tuliianza
Lazima tuimalize
Maji ukiyavulia nguo
Lazima uyaoge

Wazee kwa vijana waliimba
Muitalia lazima anazwe
Mashamba yao walilia
Uui! Jikaze wavulana
Hawataki rangi hii

Wengi wanauliza
Mwitalia alikuja lini? Na ataondoka lini?
Mnaze huyu mlowezi
Hatuchoki
Hatuchoki
Lazima yeye anazwe

Vifaranga na mbuzi
Mbavu zao zahesabika
Meee! Sauti zilihnikiza kote
Haya yote hakika, ni madhila ya Muitalia
Nguvu kweli tunayo
Simama mbele tunayo
Simama mbele uone !
Muitalia ondoka !
Au nikuondoe kwa nguvu

Maswali

- (a) Taja madhila yaliyosababishwa na Muitalia katika makala haya.
- (b) Thibitisha kuwa utungo huu ni wimbo.
- (c) Eleza maana inayojitokeza katika mistari ifuatayo:-
- (i) Mbavu zao zahesabika.
 - (ii) Haya yote hakika, ni madhila ya Muitalia.

- (d) Huu ni wimbo wa aina gani? Eleza ukitoa ushahidi
- (e) Eleza kwa sentensi mbili au tatu shughuli muhimu za kiuchumi za watu wanaimba wimbo huu
- (f) Taja mbinu za lugha zilizotumiwa katika wimbo huu. Toa ushahidi
- (g) Taja mafunzo mawili yanayotokana na wimbo huu

5.
 - (a) Eleza maana ya miviga kisha uonyeshe inakotumika
 - (b) Eleza sifa za miviga
 - (c) Onyesha umuhimu wa miviga
6. Ni nini maana ya wimbo ?
Ni nini maana ya nyimbo zifuatazo.
 - Tenzi
 - Kongozi
 - Sifo
 - Wawe
 - Tendi
 - (a) Eleza umuhimu wa nyimbo
 - (b) Eleza sifa za wimbo wa aina ya Bembelezi
7.
 - (a) Nini maana ya khurafa/kharafa?
 - (b) Fafanua sifa **tano** za kharafa
 - (c) Elezea mbinu **nne** za kutongolea hadithi
8.
 - (a) (i) Ngomezi ni nini katika fasihi simulizi?
 - (ii) Eleza sifa zozote mbili za ngomezi
 - (b) Onyesha tofauti kati ya vikundi hivi:
 - (i) **Hekaya**
Hurafa
 - (ii) **Visakale**
Visasili
 - (iii) **Ngano za mtanziko**
Ngano za mazimwi
 - (c) (i) Vitendawili ni nini?
 - (ii) Fafanua kwa mifano, mbinu zozote nne za lugha zinazopatikana katika vitendawili
- (d) Soma kifungu hiki cha wimbo kisha ujibu maswali yafuatayo :

Kuumeni	: (Waliimba) Tumeupata mpilipili na maua yake. Chikicha x2
Kukeni	: (Wimbo wao kwa sauti tofauti)
	Tausi waendaa x2
	Tausi waenda wamuacha mama kwenye banda
Kuumeni	: (Wakijibu wimbo) Mwacheni aendee x2
	Mwacheni aende akaone mambo ya nyumba
Kukeni	: Mama ataota nini x2
	Ataota nini, hana mtu wa kumletea kuni
Kuumeni	: Ataota moto wa magunzi, wa magunzi, wa magunzi.
	Twamchukua , kisura wetu, kisura wetu, kisura wetu.
	Tausi ni wetu, sasa, ni kito chema, ni kito chema ni kito chema.

Maswali

- (i) Wimbo huu ni wa aina gani na unastahili katika hafla gani ?
- (ii) Fafanua ujumbe uliojikita katika utungo huu

9. ***Soma kifungu kifuatacho kisah ujibu maswali yafuatayo :***

(vigelegele vya harusi vililia alilili ; x3)

Kuumeni : (waliimba) Tumeupata mpilipili na maua yake chikicha x2

Kukeni : (wimbo wao kwa sauti tofauti) Tausi waendaa x2
Tausi waenda wamuacha mama kwenye banda.

Kuumeni : (wakijibu wimbo) Mwacheni aendee x2
Mwacheni aende akaone mambo ya nyumba.

Kukeni : Mama ataota nini x2.
Ataota nini, hana mtu wa kumletea kuni.

Kuumeni : Ataota moto wa magunzi, wa magunzi wa magunzi. Twamchukua, kisura wetu, kisura wetu, kisura wetu.

Tausi ni wetu sasa, ni kito chema, ni kito chema ni kito chema.

(a) (i) Wimbo huu ni wa aina gani, na unastahili katika hafla gani ?

(ii) Bainisha wahusika Kuumeni na Kukeni

(iii) Fafanua ujumbe uliojikita katika utungo huu

(iv) Wimbo huu una umuhimu; ugain hafia ulioimbiwa?

(v) Tambua mtindo uliotumika katika utungo huu

(b) Taja na ujadili aina nyingine **sita** za nyimbo

10. a) **Taja sifa za tanzu zifuatazo za fasihi simulizi**

i) Hurafa

ii) Mighairi

iii) Miviga

b) Eleza umuhimu wa ngomezi katika jamii

c) Eleza umuhimu wa mafumbo

d) Eleza tofauti kati ya malumbano ya utani na mawaidha

11. (a) Huku ukizingatia sifa za kimuundo za methali, jadili matumizi ya tamathali za usemi sifuatazo:-

(i) Istiari/sitiari

(ii) Tashihisi

(iii) tashbihi

(b) Vitanza ndimi vina dhima gani katika jamii?

(c) Taja majukumu matatu ya nyimbo katika fasihi simulizi

(d) Eleza sifa tatu za ngano za mtanziko

(f) Eleza sifa tatu za Nyiso

(e) Fasihi simulizi ina sifa ya kuhifadhiwa akilini. Eleza udhaifu wa uhifadhi wa akilini (al. 4)

12. (i) Eleza maana ya vitanza ndimi.

(ii) Taja na ufafanue umuhimu wa vitanza ndimi katika jamii .